



נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע קרח תשפ"א

יחלוקו, איך עושים את זה?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

מחלוקות היו תמיד חלק בלתי נפרד מההווה הישראלית – יהודית. המחלוקות עוזרת לברר את הנושאים העומדים על הפרק ומעשירה את עולמנו הרוחני. הבנת כל צדדי המחלוקת מאפשרת העמקה מצד אחד והבנה וראיה כוללת מצד שני. יש בה ברכה גדולה בתנאי שהבסיס עליו היא מושתתת הוא האחדות ("כולנו באותה סירה"), שאיננה מחייבת אחידות. בירור ענייני לגופו של נושא והקשבה לדברי האחר – כן! השמצות אישיות ואי שמירה על כבודו של מי שלכאורה נמצא בצד האחר – לא ועוד פעם, לא!!!

מעניין לעניין, מעט באותו עניין, ננסה להעמיק ולהבין יותר את פשר המחלוקות המתוארות בתחילת פרשתנו. צריך להסביר מדוע היה צורך בשתי הוכחות יוצאות דופן (הבליעה והפריחה) כדי להוכיח מי היו הצודקים – משה ואהרן, ומי בעלי המחלוקת – קרח ועדתו?

נציע כי באמת היו שתי מחלוקות עקרוניות ולא רק אחת. הראשונה על מנהיגותו של משה רבנו. השניה על בחירתו של אהרן הכהן. במחלוקת הראשונה ההכרעה הייתה ברורה, משה רבנו הכריע אותה באבחת ההכרזה החדה כתער:

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי יִקְנֶךָ שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי לֹא מִלְּבִי: אִם כְּמוֹת כָּל הָאָדָם יִמְתּוּן אֵלֶּה וּפְקַדְתָּ כָּל הָאָדָם: יִפְקַד עָלֵיהֶם לֹא יִקְנֶךָ שְׁלַחְנִי: וְאִם פְּרִיָּאָה יִבְרָא יִקְנֶךָ וּפְצָתָהּ הָאֲדָמָה אֶת פִּיהָ וּבִלְעָה אֹתָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעָתֶם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת יִקְנֶךָ" (שם ט"ז כח – ל).

הגזירה שגזר משה, ללא ציווי משמים, היא זו שהכריעה. אבל היא פתרה רק בעיה אחת. המחלוקת השניה הוכרעה בדרך אחרת לגמרי – בהליך של בחירת מטה אחד מתוך שנים עשר מטות. בסופו של דבר, רק למחרת נבחר מטהו של אהרן בידי הקב"ה ורק על ידו. אהרן לא היה שותף (וגם לא משה) משום בחינה לבחירה בו. וז"ל הכתוב:

"וַיִּנָּח מֹשֶׁה אֶת הַמַּטֵּה לִפְנֵי יִקְנֶךָ בְּאֵהָל הָעֵדוּת: וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיָּבֵא מֹשֶׁה אֶל אֵהָל הָעֵדוּת וַהֲנִיחָה פָּרַח מִשָּׁה אֶהָרָן לְבֵית לֹוִי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיִּצָּץ צִיץ וַיִּגְמַל שְׂקָדִים" (י"ז כב – כג).

ממה נובע ההבדל בין שתי ההכרעות?

משה רבנו שימש בשני תפקידים: הראשון – המנהיג הפוליטי של עם ישראל. כדי לעשות זאת הוא היה זקוק לתמיכת העם וההכרה בו כמנהיגם. עוד מתחילת הדרך לא כולם הכירו תמיד במנהיגותו. מבחינה זו משה רבנו הוא בשר ודם, ילוד אישה שרגליו מהלכות על גבי הקרקע. ברור שחלק מהעם לא הבין איך מי שגדל בחצרו של פרעה כנסיך מצרי, הוא זה שמעמיד עצמו כמושיעים של ישראל ומציע להם לפתח במלחמת עצמאות, שראשיתה מרד בשלטון המצרי, ומטרתה הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל. במסגרת מילוי תפקיד זה, משה היה צריך לנהל משאים ומתנים פוליטיים מדיניים עם מלכים שונים ברחבי המזרח התיכון, וכנראה לנקוט בפעולות נוספות שלא תמיד התקבלו בעין יפה על ידי חלקי הציבור.

התפקיד השני: משה רבנו הוא נותן התורה, הוא איננו אוכל ואיננו שותה ארבעים יום וארבעים לילה, הוא עולה לשמים ומוריד משם את תורת השם שמקורה אלוהי. הוא היחיד שזוכה לדבור פנים אל פנים, קרבה לא אנושית אל הקב"ה. ראשו של משה תמיד בשמים ועל פניו יש מסווה. הוא היחיד שיש לו כניסה חופשית לקודש הקדשים. כל מי שחולק על תורת משה כופר בקב"ה, דבריו הם דברי אלוקים חיים, ובזכות זה הם נצחיים ולא ניתנים לשינוי.

נקודה זו הוכרעה בתחילת פרשתנו, משה רבנו הוא לא רק מנהיג פוליטי בשר ודם, כנותן התורה הוא יותר גבוה וחזק רוחנית אפילו ממלאך. סופו של קרח הוכיח זאת.

ועדיין היה צורך בהכרעה בנושא בחירתו של אהרן. כאן לא מדובר בשום פנים, בהכרעה של הציבור. הכהנים והלוויים הם בני אדם אנושיים, שחיים ופועלים על פני האדמה ושנבחרו בידי שמים לשרת בקודש. קרבתם אל הקודש מגבילה אותם בפעולותיהם ומחייבת אותם משנה זהירות בהליכותיהם. בחירה זו איננה תלויה בהכנה אנושית או בבחירה אנושית, רק מי שנולד מזרעו של אהרן הוא כהן, ומי ששייך לשבט לוי הוא לוי.

כך התבררה והוכרעה גם בחירתו של אהרן אחרי מופת המטות. עכשיו אנו מבינים מדוע היה צורך בשתי הוכחות שונות (בלוי להיכנס לפרטים במסגרת קצרה זו).

נחזור אל דברי הפתיחה (שאמורים להיות ככותרת מנחה לכל מחלוקת בתוך עם ישראל) הבה נשתדל לעשות כל מאמץ לנהל כל ויכוח ציבורי על פי עקרונות אלה, נתפלל שהקב"ה יהיה בעזרנו ונצליח לשמור על אחדותנו. נמשיך לברר כל נושא לעומקו, נקפיד על לשון מכבדת ונשתדל להקשיב לצד השני מתוך הערכה ובאהבה, כמו שלמדנו אהרן שהיה אוהב את הבריות, מקרבן לתורה ועושה שלום גם בין ישראל לאביהם שבשמים.

לע"נ חברי הנהלת 'ארץ חמדה'

לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב ר' משה וסרצוג ז"ל כי בתשרי תשפ"א	לע"נ הרב ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד ז"ל (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
לע"נ הרב יצחק טרשנסקי ז"ל כ"ח באדר תשפ"א	לע"נ הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל כ"א באדר א' תשע"ד	לע"נ מרת גיטה ור' אברהם קליין ז"ל ד' באב / י"ח באייר	לע"נ יחזקאל וחנה צדיק ע"ה י"א באייר תשע"ו / י"ט בתשרי תשפ"א

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל

פיצויי פיטורין בגלל מניעת שעות עבודה נוספות

'ארץ חמדה גזית' עפרה / כסלו תשע"ג / תיק מס' 72094

דיינים: הרב אברהם גיסר, הרב חיים בלוך, הרב דביר גרינצווייג

המקרה בקצרה: התובע עבד כשכיר בעסק של הנתבע תמורת 6,900 ₪ לחודש. בשלב כלשהו החליט המעסיק להחליף את עובדת הניקיון והציע לתובע לעבוד במקביל לעבודתו גם בניקיון, תמורת תוספת של 800 ₪ לחודש. לאחר זמן מה בו הנתבע לא היה מרוצה מהניקיון של התובע, הוא הודיע לתובע כי עליו לעמוד ברשימת דרישות, ואם לא יעמוד בהן, הוא יעביר את עבודת הניקיון למישהו אחר. בתגובה ענה התובע כי הוא מנקה בכמות השעות שהוגדרה לצורך כך, ואם התובע יפסיק את עבודתו בניקיון הוא יראה בכך "הרעת תנאים" שפירושה פיטורין. בסופו של דבר התובע אכן התפטר מעבודתו. התובע דרש פיצויי פיטורין בסכום של משכורת חודשית לכל שנה, סך הכל 24,503 ₪, כמו כן הוא דרש לקבל מכתב פיטורין. לטענת הנתבע יש לראות בעבודת התובע בניקיון עבודה קבלנית נפרדת, למרות ששולמה בתלוש אחד. רשימת הדרישות בעניין עבודת הניקיון היא רק פירוט של מה שהיה צריך גם קודם. כמו כן לא היה לו עניין לפטר את התובע מהעסק, לכן אין היגיון לתת לו מכתב פיטורין או פיצויים על כך.

פסק הדין: התביעה נדחתה.

נימוקים בקצרה:

1. ההגדרה ההלכתית של עבודת הניקיון

בית הדין פתח בכך שיש תוקף הלכתי לחוקי העבודה (על פי הרב יואב שטרנברג, הרב עדו רכניץ, "נייר עמדה מספר 3: תוקפם ההלכתי של חוקי המדינה בדיני ממונות", אתר דין תורה, וסיכום כנס הדיינים שפורסם בתחומין כט עמ' 144). השאלה המרכזית היא האם עבודת הניקיון היא עבודה כקבלן או כשכיר. ישנן שתי שיטות עיקריות להגדרת ההבדל בין קבלן לשכיר:

א. האם העובד כפוף לשעות מסוימות, או שהוא יכול לבצע את העבודה בזמן שהוא בוחר לעצמו (סמ"ע שלג, טז).
ב. האם התשלום הוא לפי שעות או לפי סיום המלאכה (אבני נזר חו"מ נב).

לפי שתי ההגדרות הללו, דינו של התובע כקבלן, גם מה שנאמר לתובע שעבודת הניקיון תאריך כשעתיים, נאמר רק כהערכה כללית. לכן עבודת הניקיון אינה חלק ממשרת התובע כשכיר.

במקרה זה, ישנן, כמה ראיות נסיבתיות, לכך שמדובר בעבודה שאינה קשורה לעבודה הראשית. אמנם, חוקי מדינת ישראל לא מבחינים בין קבלן לשכיר, אלא בין יחסי עובד-מעביד לבין קבלן.

לגבי עבודת הניקיון, לא ברור שהיו כאן יחסי עובד-מעביד, ולכן בין על פי ההלכה ובין על פי החוק התובע יוגדר כקבלן שאין לו זכות לפיצויים.

2. האם בשל הרעת תנאים זכאי התובע לפיצויי פיטורין?

חוק פיצויי פיטורים קובע שהתפטרות בשל הרעת תנאים (הרעה מוחשית) מזכה בפיצויי פיטורין. בעניין זה ניתנו פסקי דין רבים וההכרעה המקובלת בבתי הדין לעבודה היא שלמעסיק יש זכות לדרוש מעובדיו להפסיק את כמות השעות הנוספות, או לשלול את אישורו לעבוד אותן בלי שהדבר יחשב להרעה מוחשית. לכן במקרה שלנו גם אם טענת התובע התקבלה, ועבודת הניקיון היתה חלק בלתי נפרד מעבודתו, עדיין לא מדובר בהרעת תנאים.

3. מכתב פיטורין

צודק הנתבע שאין לחייב אותו למסור מכתב פיטורין שלדעתו הוא שיקרי, אבל מותר לו לכתוב שהעובד הפסיק את עבודתו עקב צמצום משרתו.

למעבר לפסק הדין

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה" הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביורור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פיסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.



שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ד)

F.S.U.

חבר העמים

תמוז, ה'תשנ"ז

סמכות חזן לאסור על אדם אחר לשמש כחזן בקהילתו

שאלה

ראובן רב וחזן של בית כנסת מטעם הקהילה. מדי פעם מכבד את שמעון לחזן. וגם ממלא מקומו בקריאת התורה בעת הצורך. שמעון פגע בראובן בענין השגת גבול לקח מקומו בעבודה מסויימת. ראובן לא יכול לעכל את מעשה שמעון וספר לפני 12 איש בבית כנסת את המעשה שלדעתו הרי הוא כעבריון. וסיים הריני אוסר על שמעון מהיום לשלש שנים שלא יעשה בבית כנסת זה לא חזן ולא בעל קורא ולא יאמר דבר תורה וזוה הלשון: איסור שאין לו היתר, לפני מנין ולפני ההיכל וספר תורה. האם מותר לרב הראשי של העיר לבטל דבריו של ראובן רב בית כנסת, ולתת לשמעון לקרא בתורה או חזן בעת העדר ראובן (יש בקהל מי שיקרא חוץ משמעון).

תשובה

בכל מינוי יש בעלות ממונית לממונה¹, אך ברור, שבעלות זו היא רק לענין שמירת זכויות הממונה², ולא כדי לפגוע באחר³ אף אם יש לו לממונה סיבה לפגוע בו. לכן אין סמכות לחזן לאסור על איש אחר לשמש כחזן כאשר הוא אינו נמצא. באשר ליחס בין רב הקהילה לרב העיר, עיין "מראה הבזק" ח"ג סימן יט⁴.

- 1 ספרי שופטים פסקא קסב "מניין לכל פרנסי ישראל שבניהם עומדים תחתיהם, תלמוד לומר הוא ובניו בקרב ישראל, כל זמן שהוא בקרב ישראל, בנו עומד תחתיו", הרי שיש לממונה בעלות על המינוי, והראיה, שבנו יורש אותו (אם הוא ראוי לכך).
וכן פסקו רמב"ם (הל' מלכים פ"א הל"ז) ורשב"א בשו"ת (חלק א סי' ש).
- 2 כך משמע ברשב"א הנ"ל, וכן משמע שחובה על הממונה לדאוג למחליף, כאשר אינו יכול למלא את תפקידו מסיבה כלשהי.
- 3 סברת הרב זלמן נחמיה גולדברג.
- 4 תורף הדברים שם הוא, שסמכות רב העיר לגבי רב הקהילה תלויה בשאלה האם מינוי רב הקהילה טעון הסכמת רב העיר.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:

טל שאול בן יפה
גדעון בן רחל
רבקה רינה בת גרונה נתנה

ניר רפאל בן רחל ברכה
חנן הראל הכהן בן דרורה
מאירה בת אסתר
חוה רָאנְלָה בת פִּיילָא
בתוך שאר חולי עם ישראל

ישראל בן רבקה
אריה יצחק בן גאולה מרים
נטע בת מלכה



לעי"נ
שלמה דוד בן זלמן ושרה
אבנית ז"ל
נלבי"ע סיון תשע"ט

לעי"נ
רבי יעקב ז"ל
בן אברהם ועיישה וחנה
בת יעיש ושמחה סבג

לעי"נ
גב' לורין
הופמן ז"ל

לעי"נ
חיים משה בן
קוקה יהודית כהן ז"ל
נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה

לעי"נ
סוזי בת עליזה
כהן ז"ל
נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח

לעי"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת היידי